CZU: 821.111-312.4(73).09 Brown, D.:811.111'22

DIMENSIUNEA PRAGMATICĂ A TERMINOLOGIEI DIN DOMENIUL ARHITECTURII ÎN BAZA ROMANULUI *ÎNGERI ȘI DEMONI* DE DAN BROWN

***Angela* GRĂDINARU**
conferențiar universitar, doctor în filologie,
Universitatea de Stat din Moldova,
ORCID: 0000-0001-5225-6583

Acest articol reprezintă un studiu al aspectelor semantico-pragmatice a terminologiei din domeniul arhitecturii în baza romanului *Îngeri și demoni* de Dan Brown. Terminologia din domeniul arhitecturii care predomină în lexicul romanului, reprezintă o dificultate în procesul de comprehensiune, de receptare a mesjului și de traducere. Prin urmare, atât cititorul, cât și traducătorul se confruntă cu un număr mare de termeni specializați pe care, în anumite situații, nu îi pot decoda și traduce corect. Unii termeni din domeniul arhitecturii sunt utilizați de către autor în scopuri stilistice pentru a crea o imagine artistică deosebită. Menționăm, astfel, rolul contextului care poate dezambiguiza mesajul dar și competențele lingvistice, disciplinare ale cititorului, traducătorului în receptarea și comprehensiunea mesajului. Decodarea termenilor constituie o necesitate a comunicării atât la nivel intralingual cât și interlingual.

Cuvinte-cheie: arhitectură, colocație, gen epic, pragmatica, roman, sens, stilistica, termen, text literar.

This article studies the semantic-pragmatic aspects of architectural terminology based on the novel *"Angels and Demons"* by Dan Brown. The terminology in the field of architecture is predominant in the lexicon of the novel and represents a difficulty in the process of comprehension, message reception and translation. Therefore, both the reader and the translator encounter a large number of specialised terms that, in some situations, cannot be decoded and translated correctly. Some architectural terms are used by the author for stylistic purposes to create a particular artistic image. It is worth mentioning the role of the context which can disambiguate the message but also the linguistic, disciplinary skills of the reader and the translator in receiving and understanding the message. Decoding terms is a necessity for communication at both intralinguistic and interlingual levels.

Key words: architecture, collocation, epic genre, pragmatics, novel, meaning, stylistics, term, literary text.

Introducere

Este cunoscut faptul că traducerea reprezintă un mijloc important de comunicare interculturală care prin esența sa ar trebui să rezolve decalajul între culturile (textele, discursurile, etc.) ce interacționează între ele. Traducerea literară a căpătat o amploare tot mai mare în epoca contemporană în contextul dezvoltării tehnologiilor, ideologiilor și viziunilor societății care evoluează odată cu schimbările acestora.

Romanele, care reprezintă o operă literară, în proză, cu o acțiune complexă și intrigantă, sunt o sursă de îmbogățire, atunci când un specialist decide să le traducă, astfel aducând o inovație în universul cititorului. Pe parcursul secolului al XX-lea a fost tradus un număr mare de romane de toate tipurile, astfel realizându-se scopul principal al literaturilor străine, cel al schimbului de experiențe și de culturi.

Așadar, textul literar reprezintă un interes major pentru traducătorii contemporani care tind să realizeze o traducere cât mai fidelă a originalului și să trezească emoții și trăiri cititorului textului țintă, asemănătoare celor pe care le trezesc cititorului textului sursă. Comprehensiunea textului literar se produce doar în contextul cultural și social. Pentru toți traducătorii din toate timpurile a fost important să posede competențe atât lingvistice, cât și socio-culturale pentru a putea transmite cât mai eficient caracteristicile epocii din care face parte textul literar, dar și diferențele pe care le prezintă acestea față de alte culturi.

În istoria omenirii, limbajul a fost unul dintre instrumentele majore de comunicare între oameni în ceea ce privește exprimarea sentimentelor, gândurilor, emoțiilor, cererilor, etc. Scopul cercetării noastre rezidă în analiza particularităților semantico-pragmatice ale terminologiei din domeniul arhitecturii în baza romanului *Îngeri și demoni* de Dan Brown care au generat dificultăți de traducere.

Cadrul enunțiativ al romanului *Îngeri şi demoni* de Dan Brown

Romanul *Îngeri și demoni* este o operă publicată în anul 2000 de două edituri, prima fiind Pocket Books și a doua Corgi Books. Romanul dat face parte din seria de romane *Codul lui Da Vinci, Simbolul pierdut, Inferno, Conspirația* ale lui Daniel Gerhard Brown, autor al thriller-ficțiunii cu elemente ale romanului tradițional și realist. După mai mulți ani de activitate în funcție de profesor de simbolistică, Dan Brown renunță la aceasta și începe a scrie romane de ficțiune, care înglobează toate cunoștințele în domeniul criptologiei, cheilor și codurilor, romanele sale fiind bogate în intrigi, taine și deznodământe neașteptate. Controversatele sale romane au trezit foarte multe reacții atât pozitive, cât și negative, prin temele acestora punându-se la îndoială integritatea morală a societății contemporane.

Pe lângă Sidney Sheldon, scriitor și regizor american, Dan Brown a fost influențat de alți numeroși scriitori și oameni de știință, care au jucat un rol im-

portant în stabilirea surselor de inspirație și acumularea informației pentru romanele sale ficționale. În unul din interviurile sale, Dan Brown a enumerat 6 lucrări literare preferate, care i-au servit drept bază pentru operele sale. Acestea sunt: *Gödel, Escher, Bach* de Douglas Hofstadter, *Coduri cifrate și alt tip de comunicări criptice și cifrate* de Fred Wrixon, *Șoareci și oameni* de John Steinbeck, *Joc de cuvinte: Ambigrame și reflecții asupra artei ambigramelor* de John Langdon, *Zgomotul lui Shakespeare despre nimic* și *Palatul din puzzle* de James Bamford. Pasiunea lui Dan Brown pentru specia de thriller s-a născut după lecturarea operei *Trilogia Bourne* de Robert Ludlum, care i-au influențat conceptele despre ficțiune și pe care le-a aplicat în operele sale.

Dan Brown s-a asigurat ca titlul operei să înglobeze în totalitate ideea principală a operei sale, care îl va entuziasma pe cititor din primele rânduri lecturate. Tema istorică de bază a romanului *Îngeri și demoni* este catolicismul. Prin abordarea sa controversată, această temă a trezit multe nemulțumiri prin cercurile din lumea atât religioasă, cât și a celei științifice. Pe pagina sa electronică Dan Brown afirmă că această povestire nu este una anti-religioasă, ci doar o expunere care are menirea să trezească discuții și dezbateri spirituale.

Întreaga acțiune a romanului se petrece în jurul celor două personaje principale, Robert Langdon și Vittoria Vetra. Într-o dimineață, profesorul de simbolistică, este chemat în Elveția pentru a examina cadavrul lui Leonardo Vetra, care avea înfierată o ambigramă pe pieptul său. Langdon va descoperi că, după patru secole de tăcere, străvechea confrerie *Illuminati,* are de gând să declanșeze o diabolică răzbunare împotriva Bisericii Catolice.

Pornit într-o aventură contra timpului pentru a localiza şi a dezamorsa o bombă ce amenință Vaticanul, Langdon își va da seama, că nu are decât doi aliaţi: excepţionalele sale cunoștințe în domeniul simbolisticii și criptologiei şi cercetatoarea tânără şi misterioasă, Vittoria Vetra. Căutările îi vor aduce pe cei doi în cursa prin cripte pecetluite de secole, peșteri pline de primejdii şi catedrale părăsite, până la taina de mult uitată a ordinului *Illuminati.*

Intenția lui Dan Brown și a romanului său cu tematica religioasă a fost să unească două capete cu totul diferite ale dogmelor societății contemporane și anume religia și știința. Pe parcursul secolelor, aceste două domenii nu s-au apropiat deloc, cu toate că au fost o mulțime de încercări de a demonstra tangența acestora prin diferite experimente științifice și chiar religioase. Majoritatea cercetătorilor au eșuat, din păcate, să demonstreze că știința nu înseamnă ceva „anti-creștin", ci, mai degrabă, servește ca un ajutor pentru a demonstra că totuși undeva în univers există o forță creatoare.

După ce s-a hotărât ecranizarea romanului *Îngeri și demoni*, Vaticanul a cerut boicotarea acestuia. Însă arhiepiscopul Velasio De Paolis a afirmat că acest fapt i-ar aduce și mai multă faimă. Totuși ecranizarea a avut loc, însă unele scene au fost filmate nu în locațiile reale, ci în studiouri special amenajate.

Acțiunea romanului se petrece în două locații principale și anume Vaticanul și OECN (Organizația Europeană pentru Cercetare Nucleară). Vaticanul, care este situat în inima orașului italian Roma, reprezintă catolicismul, puterea religioasă, iar OECN un contrapunct al acestuia și un simbol al gândirii raționale. Fiind situată la Geneva, în Elveția, are un sediu ultramodern, în care își desfășoară activitatea peste o mie de minți luminate din domeniul fizicii nucleare și biologiei. Prin aceste două simboluri, Vatican și OECN, Dan Brown ne prezintă o antiteză între două dogme ale contemporanietății: religia și știința. Aceste două domenii se află în concurență de secole, fiind influențate atât de evoluția tehnologiilor, cât și de cea a dogmelor și ideologiilor epocilor respective. Prin prisma romanului său, Dan Brown dorește să transmită un mesaj care n-ar trebui să trezească dușmănia între religie și știință, ci dimpotrivă să dea de înțeles lumii, că aceste două domenii au mult mai multe puncte de tangență, în special în lumea contemporană, unde știința își câștigă teritoriul bine meritat mai rapid decât alte domenii ale societății noastre.

Caracteristicile genului epic în romanul *Îngeri şi demoni* de Dan Brown

Prima particularitate a genului epic este prezența celor 3 elemente definitorii: narator, acțiune, personaje. Autorul romanului „*Îngeri și demoni*" se află în pielea naratorului, însă este distanțat de ceea ce se întâmplă cu personajele. Are rolul doar al unui povestitor care nu se implică direct în acțiunea romanului. La rândul său, acțiunea, în care sunt implicate un număr nu atât de mare de personaje, dar care este destul de suficient pentru a construi o intrigă complexă pe tot parcursul acțiunii romanului, se desfășoară destul de dinamic.

A doua particularitate a genului epic este modul de expunere care este predominant într-o astfel de operă. În romanul *Îngeri şi demoni* de Dan Brown predomină un mod de expunere în care autorul prezintă succint acțiunile în care participă personajele, atât principale cât și cele secundare. Aceasta are loc nu doar prin narațiune, ci și prin descrierile ample ale locațiilor, personajelor, sentimentelor acestora și evenimentelor ce au avut loc anterior în acțiunea romanului.

În opera epică naratorul este cel care relatează întâmplările. Acest fapt poate avea loc atunci când autorul se află în pielea naratorului sau a unui personaj principal al operei epice. Relatarea în romanul *Îngeri şi demoni* se realizează la persoana a III-a. Autorul prezintă toată acțiunea din perspectiva unui observator care este foarte obiectiv din punctul de vedere al expunerii acțiunii romanului.

Într-o operă epică personajele sunt agenţi ai acţiunii, fiind purtători ai mesajului autorului. Dan Brown construiește o ierarhie de personaje pe care le încadrează într-o intrigă destul de complexă pentru operă. Autorul dirijează după propriul plac cu personajele și sentimentele acestora pentru a transmite coerent mesajul și intenția sa de scriitor prin acest roman. Robert Langdon și Vittoria-

Vetra, personajele principale ale romanului, sunt marionetele lui Dan Brown în goana după un deznodământ cât mai neașteptat al acțiunii romanului.

Dialogul este elementul principal care formeaza structura romanului, unde personajele comunică între ele şi în aşa fel comunicarea are loc în forma unui labirint, care va duce la un deznodământ întreaga acţiune a operei epice.

Prin urmare, romanul *Îngeri și demoni* se caracterizează prin următoarele particularitati ce ţin de genul epic :

- Desfăşurarea subiectului pe mai multe planuri. În romanul *Îngeri și demoni* subiectul se desfășoară pe câteva planuri care apar și dispar unul după celălalt. Primul plan, prologul, care prezintă tema și motivul principal al romanului este asasinarea lui Leonardo Vetra: *„Fizicianului Leonardo Vetra îi mirosea a carne arsă și știa că este vorba de propria carne”* [1, p. 13]. Dan Brown începe romanul cu circumstanțe destul de intrigante care îl fac pe cititor să intre într-o atmosferă mistică și surprinzătoare în același timp. Al doilea plan este visul personajului principal care încet se coboară în realitatea romanului: *„Robert Langdon se trezi brusc din coşmarul său. Telefonul de lângă pat suna”* [1, p. 15]. Al treilea plan și ultimul, care se va uni cu firul principal la sfârșitul romanului, este introducerea subtilă a confreriei medievale prin dialogul a două personaje necunoscute: „*La mii de kilometri depărtare, doi oameni se întâlniseră. Încăperea era întunecată. Medievală. Din piatră. – Benvenuto, spuse unul din ei, cel care stătea aşezat în umbră, ferit de privirile celuilalt. Ai reuşit? – Si, răspunse silueta întunecată. Perfettamente.”* [1, p. 21]. La sfârșitul romanului toate subiectele se unesc și formează un singur fir narativ care se termină cu un epilog și mai intrigant.

- Combinarea unor nuclee narative distincte. Nucleul narativ al romanului *Îngeri și demoni* este unul foarte controversat, deoarece abordează o temă religioasă și anume lupta dintre știință și religie. În jurul acestui nucleu se desfășoară toată acțiunea romanului și toate personajele sunt implicate în găsirea unui deznodământ cât mai repede posibil.

- **Un număr de personaje deosebite, importante pentru opera epică.** În romanul analizat, toate personajele joacă un rol important chiar dacă reprezintă personaje secundare. În roman, jurnalista Chinita Macri și cameramanul Gunther Glick sunt cei care vor transmite lumii ceea ce se întâmplă în Capela Sixtină în timpul celui mai important eveniment în lumea catolică, la Vatican, alegerea Papei. Important este și asasinul care l-a ucis pe Leonardo Vetra, savantul și preotul, tatăl VittorieiVetra. De asemenea, directorul OECN, Maximilian Kohler, care reprezintă lumea științei. Comandantul Olivetii, responsabil de securitatea Vaticanului, are un rol crucial în găsirea antimateriei ascunsă în una din încăperile zidului. Carlo Ventresca este înlocuitorul Papei, până acesta nu va fi ales. Pe umerii acestuia stă o responsabilitate destul de mare, care îl va duce la un sfârșit tragic. După cum s-a menționat mai sus, fiziciana VittoriaVetra, fiica lui Leonar-

do Vetra, se avântă într-o călătorie periculoasă pentru a-l găsi pe asasinul tatălui său, însă pe parcursul romanului, cititorul află că aceasta a fost înfiată de Vetra. Cu toate acestea, dragostea dintre fiică și tată este una mare pe lângă toate cele întâmplate în roman.

- **Prezentarea destinului unor personaje bine individualizate.** Destinul tuturor personajelor este foarte complicat, însă cel mai deosebit este cel al lui Camerlengo, Carlo Ventresca, care a fost înfiat de Papa de la Roma pe care îl face mâna sa dreapta. La sfârșitul romanului însă, află că este chiar fiul Papei, fiu care s-a născut din păcatul a două suflete care se iubeau la infinit. Acest păcat al părinților săi îl determină să se sinucidă în fața oamenilor din Piața Sfântul Petru din Vatican.

- **Conflicte puternice, complexe de natură interioară sau exterioară.** Romanul *Îngeri și demoni* de Dan Brown este un conglomerat de conflicte complexe și puternice, atât interioare, cât și exterioare, ce au loc în și între personaje. Robert Langdon, fiind o fire destul de rațională, încă din copilărie, ajunge într-un moment când este determinat să se implice în cea mai periculoasă aventură întâlnită vreodată. Astfel, la sfârșitul romanului, acesta a evoluat destul de repede, prin prisma experiențelor și personajelor întâlnite.

Controversatul roman *Îngeri şi demoni* de Dan Brown are o construcţie narativă în forma de proză de cea mai mare întindere care leagă şi dezvoltă numeroase episoade şi intrigi paralele între personaje, numărul cărora este foarte mare, acestea participând într-o acţiune epică dezvoltată pe mai multe planuri. Prin urmare, acest roman se caracterizează prin următoarele trăsături:

- Promovarea originalităţii sufletului naţional prin atracţia pentru social istoric şi spaţiul geografic, preocuparea pentru popor şi obiceiuri. Naratorul promovează originalitatea sufletului național prin prisma personajului principal Robert Langton. Fiind simbolist, acesta este preocupat de studierea și descifrarea celor mai controversate ghicitori istorice ale secolului XVIII-lea, locul acestora fiind stabilit pe teritoriul Italiei. Personajul se dedică în totalitate găsirii unei ieșiri din labirintul periculos format de decenii prin preocuparea sa pentru istoricul arhitectural și sculptural italian: *„Văzută din avion, Roma e un labirint – un labirint indescifrabil de drumuri vechi, şerpuind printre clădiri, fântini şi ruine.”* [1, p. 130], *„Până acum nu mai văzuse bazilica din avion. Fațada de marmură strălucea intens în soarele după-amiezii. Decorat cu 140 de statui reprezentând sfinți, martiri şi îngeri, uriașul edificiu era larg cât două terenuri de fotbal puse cap la cap și lung cât șase.”* [1, p. 131].

- Respectarea tiparului expunerii accesibile şi naraţiunii omnisciente. În opera sa, Dan Brown și-a plasat personajele, firesc omnisciente, în circumstanțe și medii caracteristice pentru firea umană, care sunt capabili să simtă toată gama de sentimente firești pentru oameni, care trăiesc, greșesc și își acceptă firea limitată de univers. Prin Robert Langton, Dan Brown își reflectă viziunile sale

asupra firii omenești, plasându-l într-o situație crucială în care va fi determinat să ia decizii nu din cele mai simple: *„Cuprins de o bizară combinație de spaimă șientuziasm, Langdon, știu că nu are de ales. – Ați câștigat, rosti el. Spuneți-mi unde aterizează avionul. "* [1, p. 21].

- Abordarea problematicii sociale şi psihologice de ilustrare a complexităţii societăţii şi individului. Problematicile sociale și psihologice ale operei sunt expuse de narator succint prin prisma descrierii intrigilor la care este supus să le rezolve nu numai personajul principal, ci deja împreună cu cele secundare (Maximilian Kohler, VittoriaVetra, Carlo Ventresca), fiecare având problemele și luptele sale interioare, pe care naratorul le va descrie în mod obligatoriu, fără să realizeze un abuz de detalii: *„Lumea Vittoriei părea să se piardă undeva în neguri. „Papa!" Mintea îi zbură la el; pentru o clipă în oaza liniștită a amintirilor , Vittoria era din nou împreună cu tatăl ei."* [1, p. 141].

- Prezenţa tipologiei de personaje caracteristice pentru epoca şi categoriile sociale pe care le reprezintă, având un caracter neschimbător şi o evoluţie previzibilă. Dan Brown prezintă o gamă variată de personaje, dar care, în același timp se poziționează în tipicul care s-a format secole în șir de către curente și genuri literare. Tipologia de bază este reprezentată de antiteza dintre personajele negative și cele pozitive. Personajele pozitive ale lui Dan Brown, Robert și Vittoria, încearcă să ghicească cea mai controversată intrigă a secolului al XVIII-lea, care a dat buzna în timpul prezent al operei. Aceștea se confruntă cu alte personaje, aparent negative (Maximilian Kohler, Hassassin, Commander Olivetti, etc.), dar care îi vor duce spre deznodământul mult așteptat al acțiunii.

- Structura textului narativ caracterizată prin naratorul omniscient, timpul concret, obiectiv şi cronologic. Structura romanului *Îngeri şi demoni* de Dan Brown reprezintă o totalitate de personaje tipic umane care acționează într-un timp concret (începutul secolului XXI), descrise obiectiv de către narator prin prisma propriilor sale experiențe din viața cotidiană. Robert Langdon este, într-un mod anume, o proiectare clară al lui Dan Brown, care reprezintă naratorul omniscient din acest roman. Firul de bază al narațiunii se desfășoară cronologic, însă naratorul a introdus și câteva capitole care îl vor ajuta pe cititor să perceapă mai bine motivul anumitor acțiuni ale personajelor care fac parte din confreria medievală consolidată în mijlocul secolului XIV. În timp ce Robert Langdon încearcă să descifreze mesajul lăsat de confreria Illuminati, naratorul prezintă simultan cititorului acțiunile anterioare intreprinse de Hassassin, mâna dreaptă și ucigașul angajat al Confreriei medievale.

- Obiectivitatea naraţiunii, care leagă povestirea şi dialogul ca moduri de expunere dominante. Dan Brown a folosit expunerea obiectivă a narațiuni și dialogul ca fundament pentru scrierea romanului său. În așa fel, descrierile și acțiunile personajelor se împletesc într-un mod foarte coerent cu comunicarea acestora. Dialogul este mijlocul principal de a-l face pe cititor să intre în atmo-

sfera misterioasă a evenimentelor ce au loc în interiorul celei mai importante instituții de cercetare științifică din lume – CERN sau OECN (Organizația Europeană pentru Cercetare Nucleară): *„Când ieşiră din clădirea principală a CERN în lumina aspră a soarelui elveţian, Langdon se simţi ca întors brusc acasă. [...] Langdon era copleşit. – Şi cum comunică între ei ? – În engleză, firește. Limba universală a ştiinţei.* " [1, p. 36].

- Prezența conflictelor esenţiale exterioare de natură economică sau socială. Naratorul introduce conflictele astfel încât să se nască intrigă în firul narativ, dar și interpretări contradictorii în imaginația cititorilor. Văzând faxul primit cu victima ucisă crud în cabinetul acesteia de la CERN, lui Langdon nu-i vine a crede ochilor ce vede și este pus într-o situație intrigantă și groaznică în același timp, dându-și seama în ce se va implica: *„Faxul primit aştepta în tăviţa lui. Oftând, ridică hârtia şi o privi. Instantaneu, îl izbi un val de greaţă. Imaginea de pe pagină era aceea a unui cadavru uman. […] Pe pieptul victimei se zărea o arsură teribilă. Omul fusese însemnat... înfierat cu un singur cuvânt. Un cuvânt pe care Langdon îl cunoştea bine. Foarte bine."* [1, p. 18].

În acelasi timp, romanul *Îngeri şi demoni* de Dan Brown este un roman de tip realist a căror trăsături generale se aseamănă cu cele ale realismului și anume prin obiectivitate, tipicitate, veridicitate și caracterul critic, iar personajul realist provine din toate mediile sociale și este unul tipic care evoluează în împrejurări tipice, după cum s-a menționat anterior, însă uneori ajunge în fața unor circumstațe, care îl fac să acționeze prudent, deosebindu-se relativ de celelalte personaje, care sunt prezentate în roman ca personaje secundare [2].

Personajul principal din romanul lui Dan Brown, Robert Langdon, reprezintă tipologia unui simplu profesor de simbolistică la Universitatea Harvard din Statele Unite. Acesta este pus de narator în situații deosebite, în care niciodată nu a fost implicat. Fiind profesionist în domeniul său, acesta este chemat de către directorul unei instituții de cercetare științifică pentru a descifra cea mai controversată ghicitoare a evenimentelor de curând produse pe parcursul firului narativ, păstrându-se o intrigă incitantă.

Instanțele narative sunt elemente ale romanului realist pe care E.M. Forster le-a descris în lucrarea sa „Aspects of theNovel". Datorită acestor elemente, romanul capătă o structură complexă, organizată cu o acțiune, care va culmina cu un deznodământ [3, p. 78]. După E. M. Forster aceste elemente sunt:

- **Autorul,** cel care își propune să reflecte realitatea în toată splendoarea și complexitatea ei, creând în același timp iluzia unei lumi asemenătoare, a unei vieți obiective care este mai reală decât realitatea însăși și aspiră spre totalitate în ceea ce privește conținutul și forma. Astfel, Dan Brown realizează o narațiune, în care încadrează o realitate fictivă, creându-se astfel o atmosferă mistică pe tot parcursul lecturării operei. Autorul, de fapt, are rolul de Dumnezeu pentru opera sa. Acesta crează situații, circumstante, lumi pentru personajele sale, jucându-se,

în același timp, cu imaginația acestora prin prisma talentului său de a expune evenimentele inspirate din realitate.

- **Naratorul** omniscient este cel care are viziuni obiective, realizează o relatare foarte neutră și impersonală a evenimentelor la care participă personajul și nu intervine prin comentarii sau explicații, lăsând personajele să interacționeze și să-și formeze singure propriul caracter. Naratorul este pielea în care intră autorul, pentru a dovedi omniscienta și umanitatea în timp ce descrie personajele și circumstanțele în care aceștia sunt plasați. Dan Brown însăși este naratorul romanului. Expunerea subiectului și descrierea circumstanțelor are loc coerent la persoana a III-a: *„Își îndreptă ochii spre Vittoria. Ea privea drept înainte, iar mâna ei îl ținea strâns, cu forța tipică unei femei independente și hotărâte."* [1, p. 252].

- **Cititorul** este cel ce intră într-un univers, care pe parcursul operei îi devine familiar și despre care va fi informat și documentat. Pentru cititorul romanului realist, detaliul este foarte important pentru că îi oferă iluzia unei realități deja existente sau care a existat cândva. Cititorul, fiind și el ființă umană, în mod firesc se identifică cu personajul principal al operei realiste date, pentru că, acesta la rândul său a fost creat de un narator omniscient. La sfârșitul operei, cititorul devine un critic amator a tot ce a lecturat și realizează că a evoluat împreună cu personajele operei. Dan Brown nu a utilizat nici o adresare către cititor, însă se simte interacțiunea invizibilă dintre narator și cititor. Cel din urmă simte grija și dăruirea scriitorului/naratorului prin tot ce este expus și descris în roman.

- **Personajul**, elementul fundamental într-un discurs narativ, are rolul de mediator în relația dintre autor, narator și cititor. Personajul prezintă un exemplu al unei categorii sociale prin felul în care își trăiește drama. Acesta reprezintă o tipologie anume, fiind un personaj tipic care evoluează în împrejurări tipice, iar evoluția sa este realizată prin opoziții și interacțiuni cu alte personaje, care pot de asemenea fi de aceeași tipologie. Astfel, Dan Brown își crează niște tipologii de personaje care interacționează între ele formând relații, au slujbe stabile având funcții concrete: Robert Langdon – profesor, VittoriaVetra – savant în biologie și fizică, Maximiliam Kohler – director al centrului de cercetare științifică.

Romanul realist respectă prin structura sa principiul cauzalității și al coerenței acțiunilor, având o cronologie logică și o perspectivă narativă auctorială. Materialul epic conține în sine analiza psihologică care e realizată însă din perspectiva naratorului omniscient, conflictul se naște de obicei din dorința personajului de a se dezvolta, de a ieși din cadrul vieții sale cotidiene sau să-și câștige o pozitie sociala mai buna. Pe parcursul firului narativ devine evident că Robert Langdon, personajul lui Dan Brown, își asumă toate riscurile, când decide să se implice în găsirea tainei pe care o ascunde ghicitoarea, ce ține de confreria consolidată încă prin timpurile medievale. Pericolul la care este supusă viața sa, îi crează un

imbold pentru a continua căutările ucigașului lui Leonardo Vetra, geniu în știință și în același timp preot.

- **Descrierea** care este realizată de narator, are rolul de a prezenta desfășurarea acțiunii, de a crea atmosfera, de a include elemente cu valoare simbolică sau de anticipare a unui eveniment crucial a operei narative, de a crea impresia de verosimilitate a lumii ficționale, însă descrierile arhitecturale sunt cele care joacă un rol crucial în roman. Dan Brown descrie diferite împrejurări și monumente arhitecturale prin prisma cunoștințelor sale în acest domeniu: *„Când ajunse în colț și privi peretele, abia îi veni să-și creadă ochilor. Acolo, unul din blocurile de granit ale pardoselii nu era pătrat, la fel ca toate celelalte. Se afla, probabil, în fața unui nou indiciu. Blocul avea forma unui pentagon perfect, cu vârful orientat exact spre colț. Ingenios ascunsă în îmbinarea pereților, o despicătură îngustă în zid servea drept ieșire. Langdon păși înăuntru. Era un culoar. Puțin mai în față se vedeau resturile unei bariere de lemn care blocase odată tunelul."* [1, p. 440]. Din punctul de vedere al arhitecturii, Dan Brown a adus până la ideal descrierile monumentelor, zidurilor și încăperilor în care are loc acțiunea romanului.

- **Coerența** se realizează prin succesiunea descrierilor a scenelor și episoadelor într-o ordine care cere să fie prezentă și o antiteză, gradație sau paralelism. Aceste trei elemente formează structura sintactică și semantică a operei. Antiteza dintre religie și știință se formează în jurul nucleului operei. În așa fel acțiunea romanului *Îngeri și demoni* de Dan Brown fierbe în paralelismul semantic al intrigilor și deznodământului. Cu toate că de la început sunt prezentate paralel trei fire narative, acestea se unesc la mijlocul romanului, ajungând la un consens cu cele întâmplate anterior. Cu siguranță, coerența aranjează problemele, intrigile, trăirile și nuanțele într-un șir concret de evenimente ce trezesc interes pentru imaginația cititorului.

- **Construcția subiectului** pune în evidență succesiunea naratorială cronologică. Cronologia joacă un rol foarte important pentru comprehensiunea acțiunii romanului realist de către cititor, care dorește să perceapă mesajul acestuia, aranjând în mintea sa toate evenimentele ce au loc pe parcursul firului narativ. Cu trei fire narative, dintre care doar unul fiind principal, romanul lui Dan Brown are o construcție destul de complexă, a căror elemente formează un tot întreg, dând naștere la noi variante de interpretare a situațiilor și intrigilor pe care le conține opera, în așa fel încât comprehensiunea romanului să se realizeze ușor la prima lectură.

- **Incipitul** are o valoare mai importantă în construcția subiectului romanului realist decât în alte operele literare, prin renunțarea la regulele ce estompează distincția între realitate și ficțiune, prin el este prezentat cadrul unei lumi existente în care narațiunea iluzorie se înscrie în desfășurarea vietii înseși, de exemplu: descrierea mediului (orașul, strada, casa), stabilirea timpului, și a locului acțiunii,

un dialog care este prezent sau nu în mijlocul evenimentelor ce au avut loc sau se desfășoară în prezent. În romanul *Îngeri și demoni* locul incipitului este preluat de prolog, care în linii generale are aceleași funcții. Prin prolog, Brown inițiază firul narativ, creând o atmosferă confuză, în care intră cititorul, dar care, însă va fi clarificată ulterior de către narator. În prolog este prezent un dialog în care apare Leonardo Vetra și ucigașul necunoscut, angajat al confreriei Illuminati: *„Fizicianului Leonardo Vetra îi mirosea a carne arsă și știa că este vorba de proprie carne. Își îndrepta ochii îngroziți spre silueta întunecată, aplecată asupra sa. – Ce vrei? – La chiave, răspunse vocea răgușită. Parola. – Dar... eu nu... Intrusul apăsă din nou, înfingând obiectul incandescent mai adânc în pieptul lui Vetra. Carnea arsă sfârâi. [..]"* [1, p. 13].

- **Expoziționea** sau **expoziția** reprezintă partea introductivă în care autorul prezintă locul, timpul acțiunii și unele dintre personaje. Prin expozițione naratorul, care poate fi și personaj, crează o atmosferă în care, din primele rânduri, va fi introdus cititorul și care îi vor incendia imaginația. Astfel, Dan Brown introduce cititorul chiar în visul personajului principal, acesta ulterior trezindu-se din reverie, aflat în propriul apartament:*"Sus, în capătul treptelor marii piramide de la Gizeh, o fată izbucni în râs și îl strigă: - Robert, grăbește-te! Știam că trebuia să mă fi măritat cu un bărbat mai tânăr! Surâsul ei avea ceva magic.[..] Omul se holbă la el, întinzându-și buzele într-o strâmbătură cum nu-i mai fusese dat să vadă. Apoi izbucni într-un strigăt de suferință, ce străbătu deșertul. [..] Robert Langdon se trezi brusc din coșmarul său. Telefeonul de lângă pat suna.*" [1, p. 15].

Expoziția și incipitul sunt două elemente care se aseamănă între ele, însă nu pot fi expuse în roman în același timp. Prezența ambelor pot duce în eroare cititorul, prin ambundeța de detalii amestecate, nefiind structurate după cum a fost specificată mai sus construcția romanului realist. La Dan Brown, expoziția și incipitul nu sunt separate, ceea ce este mult mai simplu pentru cititor să facă o distincție între visul personajului principal și realitatea fictivă creată de narator.

- **Deznodământul** este un element care cu siguranță marchează o rezolvare a conflictelor. Uneori ducând la un final deschis, alteori nu lasă loc pentru nicio interpretare pe care cititorii le-ar realiza așa cum se întâmplă într-un roman cu un final deschis. Deznodământul romanului *Îngeri și demoni* reprezintă o totalitate de răspunsuri la mulțimea de întrebări care au fost puse încă la începutul acțiunii acestuia. Dan Brown introduce, astfel, elementul surpriză și anumea acea matriță care este simbolul confreriei Illuminati: *"Profesorul desfăcu pachetul și rămase o clipă fără grai. Era matrița. Diamantul Illuminati."* [1, p. 563]. Robert Langdon nu a crezut ochilor proprii când a văzut în mâna sa motivul pentru care confreria a luptat decenii întregi cu biserica catolică. Deznodământul dezleagă toate tainele acțiunii romanului și potolește setea cititorului pentru intrigile incitante.

- **Finalul** consolidează viziunea scriitorului care intenționează să realizeze o interpretare a realității sale imaginare, fiind la fel de complexă și de adevarată ca și lumea reală. Datorită finalului se asigură coerența elementelor care formează întreaga acțiune a romanului precum și unitatea viziunii artistice care poate da naștere unei continuări ale acestuia. Dan Brown, prin prisma tututor evenimentelor desfășurate pe parcursul romanului său, crează un final destul de clar, însă se pot ivi și continuări ale seriei de opere cu aceleași personaje însă cu alte teme și motive stabilite de autor. Astfel, finalul romanului *Îngeri și demoni* devine, pur și simplu, un dialog între două personaje principale, Robert și Vittoria: *„Langdon clătină din cap. – Nu și, serios, mă îndoiesc că sunt genul de om care ar putea avea vreodată experiență religioasă! Vittoria își aruncă halatul de pe ea. – Dar n-ai fost niciodată în pat cu un maestru yoga, nu-i așa?”* [1, p. 567]. În acest dialog persistă elementul romantic, acesta reprezentând simpatia celor două personaje. Comunicarea dintre ei dă de înțeles cititorului că, de curând, s-a format o relație amoroasă dintre acești doi, pe fonul aventurii și experienței prin care au trecut și care cu siguranță le-a schimbat viziunile asupra realității.

Actualizarea termenilor din domeniul arhitecturii în romanul *Îngeri și demoni*

Fiind o operă artistică, romanul *Îngeri și demoni* de Dan Brown a fost scris în stilul beletristic. Acesta are drept caracteristică fundamentală funcția artistică a limbajului. Stilul dat se concentrează în special pe o comunicare artistică prezentată de emițător (scriitor) și îndreptată spre receptor (cititor) având scopul de a transmite un mesaj emotiv. Prin bogăția sa lexicală, romanul înglobează un număr mare de cuvinte, termeni regionali, arhaici, sintagme și neologisme care pot avea sensuri multiple.

Caracteristicileile generale ale stilului beletristic în romanul „*Îngeri și demoni*” sunt următoarele:

- **Claritate**. Dan Brown a optat pentru o exprimare cât mai clară a gândurilor și sentimentelor. Descrierea personajelor și locațiilor are loc succint prin prezentarea detaliilor numeroase pentru a crea o imagine cât mai verosimilă și fiabilă acțiunii ce se petrece în roman.
- **Corectitudine**. În roman se respectă atât normele limbii, cât și principiile de organizare ale comunicării artistice: dialoguri structurate, firuri narative despărțite între ele prin începerea unui nou capitol, desfășurarea succintă a acțiunilor și prezența unui deznodământ neașteptat.
- **Precizia**. Cuvintele se utilizează riguros pentru a organiza enunțuri cât mai structurate. Dan Brown folosește date și fapte concrete pentru a conferi veridicitate romanului său care se desfășoară într-o lume ficțională.

Libertatea pe care autorul și-o permite în raport cu normele limbii literare îl duce spre punctul în care acesta are la dispoziție toate resursele propriei

imaginații pentru a putea îngloba tot ceea ce și-a pus în gând prin prisma procedeelor și strategiilor de expunere cât mai coerentă a romanului.Extinderea semantică de care se folosește Dan Brown îi permite să utilizeze cât mai multe sinonime, în același timp fiind prezentă și polisemia termenilor din diferite domenii pe care Dan Brown le consideră demne de a le folosi în descrierile locațiilor și circumstanțelor în care acționează personajele.

De asemenea, în roman este prezent și stilul științific, fiind subdominantul stilului beletristic. Stilul științific este reprezentat de informații concrete asupra unor obiecte, fenomene, fapte, investigații, cercetări, caractere tehnice etc. În acele secvențe unde se actualizează stilul științific, comunicarea este lipsită de detalii afective, accentul cade pe comunicarea de noțiuni, cunoștințe, etc. Prin urmare, funcția limbajului este una cognitivă. Datele și faptele concrete ce țin de lumea științifică sunt prezentate de persoane creditabile în domeniul științific: savanți și cercetători, cu toate că aceștea acționează în calitate de personaje. Secvențele științifice din romanul dat urmăresc să exploreze lumea prin prisma științei, să explice cititorului tainele lumii savante și să argumenteze cunoștințele factuale. Acest tip de secvențe transmit informații științifice, tehnice, utilizate pe baza unor raționamente logice, deductive și argumentate. De asemenea, Dan Brown a respectat proprietatea și autenticitatea termenilor științifici ce țin de domeniul fizicii și biologiei, astfel utilizându-se multe neologisme. Ce ține de relația emițător-receptor, autorul, în mare parte, a tins atât spre un public specializat (în chimie, sociologie, psihologie, etc.) dar și spre simplii cititori nespecializați, însă pasionați de beletristică. Anume în aceste secvențe, termenii specializați sunt monosemantici, astfel Dan Brown descrie detaliat, concret și veridic situațiile și circumstanțele în care au loc diferite experimente științifice ale personajelor principale. Lexicul științific include numeroase neologisme și termeni derivați prin prefixare și pseudoprefixare sau compuse cu sofixoide și prefixoide, etc.

Particularitățile lingvistice ale stilului științific constau și din aspecte morfologice și anume prezența substantivelor abstracte și verbelor compuse prin derivare. Cu toate că acest roman este o operă literară unde în multe secvențe se observă stilul științific, stilistica acestor secvențe este lipsită de figuri de stil și degresiuni. Prin urmare, observăm corelarea a două limbaje: limbajul tehnic (terminologie) și limbajul religios (terminologie arhaică, solemnă, conservatoare și cu încărcătură emotivă).

Terminologia predominantă în romanul *Îngeri și demoni* este cea din domeniul arhitecturii și sculpturii, reprezentând un lexic specializat. Fiind un roman care promovează tradițiile și obiceiurile Italiei, țara unde are loc majoritatea acțiunilor romanului, sunt descrise multe locații, care reprezintă monumente arhitecturale celebre și care prezintă monumente protejate de stat.

Terminologia arhitecturii este o terminologie cu difuzare pentru publicul eterogen ca specializare. După părerea Angelei Bidu-Vrănceanu, difuzarea ter-

minologică este determinată de interesul persoanelor profane pentru unitățile de lexic specializat, cu efecte asupra cunoașterii: „Interesul vorbitorilor pentru lexicul specializat și clasificarea acestuia este tot mai larg, complex și variat" [4, p. 31]. În acest context trebuie de menționat că interdisciplinaritatea în domeniul terminologiei este un fenomen prezent în romanul lui Dan Brown. Terminologia din domeniul arhitecturii și cel al științei se împletesc și formează un tot întreg. Aceste două discipline îndeplinesc una dintre cele mai importante funcții ale operei literare. Ele au menirea de a introduce informații și cunoștințe noi în romanul care este supus analizării.

Arhitectura exprimă unități ale cunoașterii cu un caracter stabil, indiferent dacă termenii sunt utilizați în domeniile specializate sau în limbajul comun. Complexitatea și caracterul vast al arhitecturii și al domeniilor sale, dau naștere la un inventar generos de termeni, care vor fi extrași din romanul *Îngeri și demoni* de Dan Brown, pentru a fi analizați cu scopul de a stabili caracteristicile formale și semantico-conceptuale ale acestora.

Terminologia din domeniul arhitecturii , în baza romanului *Îngeri și demoni* de Dan Brown este divizată în subansambluri de termeni clasificați în felul următor:

- Termeni specifici: *amfiteatru, biserică, boltă, cupolă, coloană, templu, vitraliu, etc.;*
- Termeni din construcții: *arc, diagonală, picior, riglă, coardă, etc.;*
- Termeni matematici privind reprezentarea în spațiu: *model, modul, plan, secțiune, bază.*
- Termeni din mineralogie și chimie reprezentând denumiri de materiale: *marmură, nisip, piatră, ipsos, ciment, var, etc.;*
- Termeni din alte științe umanistice: *simbol, temă, imagine, formă, compoziție, etc.*

Analiza registrului de termeni specifici domeniului arhitecturii, presupune și o observare a diferitor modalități de exprimare sau a structurii specifice. Termenii din domeniul arhitecturii pot fi clasificați în:

- Termeni simpli: *naos, edificiu, ornament, peristil, transept, portic, etc.;*
- Termeni complecși: *cheie pandantă, turn-lanternă, zgârie-nori, biserică-hală, etc.*

Termenii simpli se caracterizează prin exprimare clară și precisă a conținutului specializat și prin importanța acordată din perspectiva analizei semantico-conceptuale, datorită formei sale clare, ceea ce îi face să fie ușor găsiți în secvențele ce țin de acest domeniu ale romanului analizat. Însă acești termeni pot fi utilizați și în sintagme specializate formate cu ajutorul adjectivului *arhitectonic:ornament arhitectonic, edificiu arhitectonic*, dar și cu ajutorul altor termeni simpli: *boltă în evantai, cheie de boltă, boltă ogivală, boltă barlongă*, etc. Se modifică astfel, la nivel interdisciplinar referința termenului,

fiecare sintagmă fiind subordonată semantic centrului sintagmei, adică termenului simplu.

Termenii complecși se clasifică în funcție de gradul lor de fixare și anume în sintagme fixe și sintagme relativ libere. În romanul, care este supus analizei, sunt prezente unitățile specializate complexe. Acestea la rândul lor sunt formate printr-un proces de terminologizare și lexicalizare, realizat în grade diferite și, de cele mai multe ori, e greu de făcut distincția fără a prezenta informații specializate. Din această cauză, o problemă complexă, cu precădere în terminologia „externă" este cea a identificării unităților complexe [4, p. 34]. Aceste unități transmit sensul lor termenilor pe care le conțin, accentuând aspectele urmărite în analiza terminologiei din domeniul arhitecturii. Dificultatea principală considerată de specialiști este delimitarea sintagmelor de diferite tipuri de compuse propriu-zise, deoarece criteriile de interpretare se suprapun în majoritatea cazurilor.

După părerea lingvistelor Ileana Busuioc și Mădălina Cucu „unitățile terminologice complexe asigură funcția denominativă specifică în terminologie și reprezintă un avantaj în denumirea unui obiect, indicându-i o proprietate marcantă, motivându-i și condensându-i sensul" [5, p. 53].

Potrivit lingvistului Neculai Ursu, majoritatea termenilor științifici sunt cuvinte internaționale, adică „sunt folosite în aproape toate limbile moderne, unii au provenit din greacă sau latină ori au fost creați pe baza unor elemente din aceste limbi. Pentru că, în perioada de constituire a terminologiei științifice, limba română literară se găsea sub influența mai multor limbi de cultură, numeroși termeni puteau fi și – dovedesc faptele – au fost primiți prin intermediul mai multor limbi" [6, p. 115]. Terminii noi apăruți, neologismele, nu au criterii sigure de evaluare, împrumuturile sau creațiile noi nu pot fi măsurate. De aceea se utilizează metoda fixării câtorva puncte de referință potrivit cărora o unitate lexicală poate avea un caracter neologic [7, p. 112].

Caracterul neologic al unui termen poate fi stabilit după următoarele criterii: **diacronia** - o unitate este neologică, dacă a apărut într-o perioadă recentă. Neologismul este definit drept „unitatea lexicală (semnificat, semnificant sau reuniunea celor două) care a pătruns recent într-o limbă data" [8]; **lexicografia** - o unitate este neologică dacă aceasta nu figurează în dicționare. Criteriul lexicographic este considerat important în verificarea statutului de neologism al unui cuvânt sau termen. O unitate este neologică, dacă aceasta apare numai în texte și nu este înregistrată în dicționare o anumită perioadă [4, p. 78]; **instabilitate sistematică** - o unitate este neologică dacă prezintă semne de instabilitate formală (morfologică, grafică, fonetică) sau semantică; **psihologia** - o unitate este neologică dacă utilizatorii o percep ca pe o unitate nouă, fie ea cuvânt sau simbol.

În terminologia arhitecturii se remarcă prezența neologismelor care se conformează criteriilor menționate :

- *Eclectism* [1, p. 56], termen care prezintă criteriul psihologic, este marcat de Marele Dicționar de Neologisme, provenind din limba franceză „eclectisme". Definiția acestui termen cu referință la domeniul arhitecturii și artei este următoarea: „îmbinare necritică a unor elemente luate din stiluri diferite sau din diferitele mijloace personale de exprimare ale unor artiști consacrați" [9, p. 323].

- *Glasvand* [1, p. 79], neologism preluat din limba germană care prezintă criteriul psihologic, fiind definit de Marele Dicționar de Neologisme ca: perete din sticlă (Glas – „sticlă", Wand – „perete") cu margini din lemn, oțel sau plastic.

- Termenul *zgârie-nori* [1, p. 156] corespunde criteriilor diacronic, lexicografic și psihologic. Acesta provine din limba engleză: *skyscraper*, format din *sky* și *scraper.* Deși nu există definiție propriu-zisă pentru *zgârie-nori*, în Statele Unite și Canada, orice clădire înaltă se consideră cea care depășește 150 metri sau 500 de picioare, deci cea care are cel puțin 30 de etaje.

Unii termeni din domeniul arhitecturii au fost creați din necesități obiective. Aceștea se prezintă sub o multitudine de modalități de exprimare. Dacă de-a lungul timpului, terminologia își forma termenii pe baza limbii comune, o dată cu „emanciparea științelor", lexicul arhitecturii este influențat de evoluția domeniului la nivel științific. Din acest motiv analiza terminologică trebuie să se adapteze fiecărei modalități în care se poate exprima un termen, pentru actualizarea cercetării acestuia. Dacă să abordăm terminologia din domeniul arhitecturii din punctul de vedere al stilisticii, cu siguranță observăm termeni care formează figuri de stil impresionante pe care Dan Brown le plasează în diverse contexte în romanul său. De exemplu, metafora din următorul context *„Unii pătrunseră în* ***pădurea de coloane*** *ce mărgineau piața, evaporându-se instantaneu."* [1, p. 310], sugerează o comparație ascunsă care exprimă numărul mare de coloane din marginea pieții Sfântul Petru din Roma. Astfel, Dan Brown combină un termen din domeniul arhitecturii cu un simplu lexem, care împreună vor forma mijloace stilistice destul de expresive pentru a transmite mesajul lui Dan Brown în cadrul descrierii monumentelor arhitecturale.

Faima, de care se bucură arhitectura ca domeniu, printre rândurile vorbitorilor obișnuiți, creează impresia falsă de accesibilitate a definițiilor termenilor. Așadar, o altă caracteristică importantă a termenilor din arhitectură, se referă la statutul lor dublu, în funcție de nivelul comunicațional: cel de unități lexicale utilizate în limba română și de elemente de limbaj specializat. Din această cauză, necunoașterea, neglijarea definițiilor științifice ale unor termeni din arhitectură, duce la o interpretare superficială a sensului specializat. De exemplu colocația „*decorațiuni baroce*" care reprezintă o îmbinare de cuvinte, folosită de Dan Brown în contextul „*Spre dreapta se întindea Palatul Tribunalului, luxoasă reședință papală ale cărei* ***decorațiuni baroce*** *puteau rivaliza numai cu cele de la Versailles*" [1, p. 136]. Primul sens al termenului baroc, perceput de simplul

cititor este ambundența de detalii, probabil din lemn și foarte luxoase, acesta fiind foarte vag și neclar, însă semantica acestui termen pleacă mult mai departe. Sensul acestuia în domeniul arhitectural prezentat în *Dicționarul explicativ al limbii române* este „forme complexe de geometrie în spațiu, forme ovale și eliptice, linii curbate și neregulate, detalii supradimensionale și culori agresive" [10, p. 137]. Un alt exemplu este și colocația „*ansamblu rectangular*". Dan Brown folosește acest termen în contextul „*Iar în față, spre stânga, se ridica masivul* ***ansamblu rectangular*** *al Musei Vaticani*" [1, p. 137]. Primul sens se referă la o simplă totalitate de obiecte care au o formă dreptunghiulară, însă această semantică e destul de vagă pentru a înțelege că autorul s-a referit anume la arhitectură. *Dicționarul de termeni arhitecturali* ne prezintă o definiție mai clară al acestui termen „clădire care este în formă de dreptunghi, pereți perpendiculari unul pe celălalt, formând unghiuri drepte" [11]. Aceste definiții științifice arată caracterul specializat al termenilor din domeniul arhitecturii, strict determinat într-o ierarhie conceptuală interdependentă, de care vorbitorii obișnuiți nu țin seama, într-o interpretare superficială determinologizată.

În arhitectură există mulți termeni care se caracterizează prin univocitate (monosemantism), aceștea fiind decontextualizați, precum„*coloană dorică*". Acest termen nu depinde de context pentru că face referință la un sens al său, cel din domeniul arhitecturii. Definiția acestuia ca termen specializat cu un singur sens este următoarea „coloană cu formă arhitectonică veche, grecească, fără bază cu capiteluri fără ornamente". Acest termen apare în roman în contextul*„Toate* ***coloanele ionice*** *au o grosime uniformă. Aceasta este îngustă spre vârf, deci e* ***dorică*** *– echivalentul ei grecesc"* [1, p. 39]. Termenul menționat nu depinde constant de contextul, în care este utilizat, grație specializării sale în domeniul arhitectural. Al doilea este adjectivul „*lambrisat*" care este derivat de la „*lambrisare*". Acesta este un proces în care pereții unei încăperi sunt acoperiți total sau parțial cu marmură, lemn sau stuc. Acest termen a fost utilizat de Dan Brown în romanul *Îngeri şi demoni* cu unicul său sens*„Sfârşit de oboseală, îşi duse cana goală în bucătărie şi se îndreptă cu paşi lenți spre biroul* ***lambrisat cu stejar****."* [1, p. 18]. Un alt termen, cu unic sens, este îmbinarea terminologică „*stil victorian*". Prin semantica sa, se face referință doar la un singur stil în domeniul arhitectural, și anume cel care a fost predominant în epoca istoriei engleze corespunzătoare domniei reginei Victoria. Acesta a apărut odată cu producția de masă și se baza pe imitație care viza realitatea obiectelor de design interior și exterior din materiale cât mai ieftine. Dan Brown face referință, cu siguranță, tocmai la acest stil în următorul context: *„Robert Langdon străbătu în picioarele goale camerele pustii ale casei sale în* ***stil victorian*** *din Massachusetts [...]"* [1, p. 17]. Termenul dat nu depinde de context și prezintă un singur sens, fără a fi influențat de alte înțelesuri ale cititorului. Ultimul exemplu din această clasificare este termenul „*cupolă*". Dan Brown, fiind destul de documentat ce ține de domeniul arhitectural, prezintă

termenul în unicul său sens „parte de formă semisferică poligonală sau eliptică care alcătuiește acoperământul unui dom, unei turle sau a unui mare edificiu. Sinonimul său mai lexicalizat este cel de „*boltă*”. În roman, acest termen este actualizat în contextul următor „ *[...] sunetul tunător al orgii,* ***cupolele*** *avântate spre cer [...]”* [1, p. 199].

În unele cazuri contextul ajută la decodarea unor termeni strict specializați, adică univoci, decontextualizați, precumtermenul „*alcov*”. Fiind un termen destul de specializat pe lângă faptul că este ajutat de către context, acesta este utilizat de Dan Brown cu următorul sens „loc mai ridicat decât suprafața încăperii ”. Sinonimul său este cel de „*feridă*”. În romanul „*Îngeri și demoni*” Dan Brown l-a utilizat în contextul următor*„Kohler îl aștepta într-un* ***alcov****, la capătul culoarului”* [1, p. 54]. Al doilea exemplu de termen decontextualizat din această clasificare este „*fronton*” „plan vertical în care sunt situate fațada unei clădiri sau fațadele unui ansamblu de clădiri”. Contextul său din roman*„Cupolele verticale și* ***frontonul*** *triunghiular aproape că ascundeau cupola circulară”* [1, p. 252], îl determină să fie un termen destul de independent, pentru a nu fi confundat cu alt sens al său.

Există un fenomen în terminologia arhitecturii în care unii termeni monoconceptuali și monoreferențiali, desemnând materiale de construcție, își întăresc univocitatea prin reprezentări simbolice, non-lingvistice. Analizarea termenilor din mineralogie și chimie, care corespund materialelor de construcție, nu apelează mereu la formule, mai ales în cazul celor care nu sunt specialiști în acest domeniu.

Se vor stabili diferențe semnificative dacă se vor compara definițiile lexicografice (DEX, DEXI) cu cele terminologice (Lexicon de Construcții și Arhitectură, Dicționar de Artă Arhitecturală). De exemplu, definiția lexicografică a termenului „*dom* - catedrală impunătoare, biserică principală în unele orașe italiene, germane, etc.” neglijează trăsături relevante, prezente în definiția terminologică, cum ar fi cele care se referă la precizarea stilului arhitectonic „denumire dată în unele regiuni ale Italiei Centrale și de Nord sau în țările de limbă sau influență germană, marilor catedrale, inițial celor gotice, apoi și celor baroce și neoclasice [12, p. 156].

Termenii, care de asemenea merită să fie menționați, sunt cei polisemantici, a căror semantică se poate extinde în două sau mai multe sensuri. Aceștea își dezvoltă sensuri metonimice (cauză/efect, abstract/concret), precum „*absidă*”: sensul 1 (arhitectură) „nișă semicirculară, care închide nava central a unei bazilici romane, în care se aflătrebuna pentru judecători”; sensul 2 (în bisericile occidentale) „construcție de formă semicirculară sau de jumătate de poligon regulat, acoperită de o boltă, situate în capătul estetic al navei centrale sau pe lateralele acesteia (destinată capelelor personale ale marilor familii); sensul 3 (în bisericile ortodoxe; și absida central) „încăpere semicirculară din extremitatea estetică a bisericii, destinată altarului” [13, p. 59].

Sinonimia, ca relație între termenii din domeniul arhitecturii, reprezintă un factor de ambiguitate, deoarece precizia comunicării poate fi afectată, însă se regăsește în mai multe domenii științifice. Sinonimia este bine reprezentată prin denumirile de material de construcție: *piatra ponce* sau *spumă de mare, cărămidă de diatomit* sau *cărămidă de dialit, fier, beton* sau *oțel*. Multe dintre aceste sinonime pot fi neînțelese de cei care nu sunt specialiști în domeniu. Aceștea nu le cunosc și nu le pot raporta la un referent mai terminologizat.

Relația semantică, care organizează elementele conceptual-semantice, se definiește ca relație hiponimică. Aceasta este reprezentată eterogen atât la nivelul textelor și contextelor, cât și la nivelul surselor normative. De exemplu, termenul „*boltă*" care desemnează „parte constructivă destinată să acopere un spațiu, realizată cu elemente rezultate din translarea unor arce cu trasee diferite, sprijinită cel puțin doi pereți laterali […]. Modalități de construcție, ca și tipologia, sunt diferite în funcție de localizarea geografică, material, epocă și stil" este hiperonim conform Dicționarului de Arte pentru sintagmele hiponimice: *boltă în leagăn* sau *boltă semicilindrică, boltă în jumătate de sferă, boltă de sprijin, boltă în ogivă, boltă în rețea,* etc. [12. p. 72].

Un rol foarte important îl are contextul, în condițiile mai multor situații care pot afecta precizia sensului specializat. Numeroase sintagme specializate exprimă subdiviuziuni conceptuale: *arhitectură renascentină, arhitectură creștină, arhitectură neoclasică, arhitectură romanică, etc*.

Dependența contextuală a numeroșilor termeni este trăsătura specifică terminologiei din domeniul arhitecturii, fapt care dovedește precizia comunicării specializate din acest domeniu. Analiza terminologică confirmă complexitatea demersului de dezambiguizare conceptual-semantică a termenilor, urmare a normării relative a termenilor specifici și a interdisciplinarității ce apare în descrierea unităților simple sau complexe. Rezultă importanța criteriilor lingvistice, paradigmatice și sintagmatice, în interpretarea sensului specializat.

Concluzii

Romanul *Îngeri și demoni* de Dan Brown este o lucrare originală cu valoare estetică care creează un univers imaginar și coerent prin metoda exprimării și valorificării tuturor valențelor limbajului artistic. Analiza terminologiei din domeniul arhitecturii presupune o clasificare a acesteia după domeniul de funcționalitate. Prin urmare, terminologia din domeniul arhitecturii se clasifică în: termeni specifici, termeni din construcții, termeni matematici privind reprezentarea în spațiu, termeni din mineralogie și chimie reprezentând denumiri de material și termeni din alte științe umanistice. Astfel, prezentăm o statistică realizată în baza exemplelor selectate din roman: predomină termenii specifici (64 %) din domeniul arhitecturii care sunt urmați de termeni matematici privind reprezentarea în spațiu

(16 %), termeni din construcție (12 %) și termeni din mineralogie (8 %). Termenii specifici joacă un rol important în analiza generală a terminologiei arhitecturale. Această analiză ne permite să afirmăm că opera literară trebuie abordată ca o unitate indisolubilă dintre conținut și mijloacele sale de exprimare. Această unitate trebuie păstrată cu multă grijă în textul țintă. Traducerea literară trebuie să fie cât mai fidelă originalului, să provoace destinatarilor traducerii emoții și trăiri asemănătoare de cele pe care le simt destinatarii originalului. Pentru a echilibra transpunerea credincioasă a lucrării originale cu nevoia de a crea ceva unic și distinctiv care să evoce aceleași sentimente și răspunsuri ca și originalul, traducătorul trebuie să consulte corpusuri de texte din domeniul arhitecturii în limba străină și în limba română, glosare terminologice, fișe terminologice și să utilizeze tehnicile de traducere necesare. Prin urmare, textul în limba sursă și textul în limba țintă trebuie să fie echivalente.

Referințe bibliografice:

1. Brown, Dan. *Îngeri și demoni*. București: RAO, 2013. 570 p. ISBN 978-606-609-394-1.
2. *Dicționar Explicativ Online al Limbii Române* [accesat la 14.03.2023], disponibil la adresa: https://dexonline.ro/definitie/realist
3. Forster, Edward Morgan. *Aspects of the Novel*. U.S.A: Mariker Books, 1956. 193 p. ISBN-10: 0156091801.
4. Bidu-Vrânceanu, Angela. *Structura vocabularului limbii române contemporane. Probleme teoretice și practice*. București: Editura științifică și enciclopedică, 1986. 280 p., ISBN 973-569-762-9.
5. Busuioc, Ileana, Cucu, Mădălina. *Introducere în terminologie*. București: Editura Credis, 2001. 133 p. ISBN 973-851-747-8.
6. Ursu, Neculai. *Formarea Terminologiei științifice românești*. București: Editua științifică, 1962. 300 p. ISBN 945-587-879-4.
7. Balan Mihailovici, Aurelia. *Despre viața cuvintelor și problemelor terminologice actuale*. București: Editura Oscar Print, 2009. 192 p. ISBN 879-476-687-5.
8. *Dicționar Explicativ Online al Limbii Române* [accesat la 15.03.2023], disponibil la adresa: https://dexonline.ro/definitie/diacronie
9. Marcu, Florin. *Marele dicționar de neologisme*. București: Editura Saeculum I.O., 678 p. ISBN 978978455269.
10. *Dicționar Explicativ al Limbii Române*. București: Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, ed. 2016. 1376 p.
11. *Dicționar online de termeni arhitecturali* [accesat la 23.03.2023], disponibil la adresa: http://www.architeaching.ro/index.php?option=com_glossary&Itemid=16

12. Voicu, Victor. *Dicționar de artă arhitecturală*. București: Editura Tehnică, 1989. 984 p. ISBN 989-899-872-354-4.
13. Voicu, Victor. *Lexicon de Arhitectură, Construcții și Instalații*. București: Editura Tehnică, 1984. 874 p. ISBN 978-779-876-457-4.
14. Brown, Dan. *Angels and demons*. S.U.A., 2003. 624 p. ISBN-10: 0552150738.